

Sirküler Tarihi : 31/12/2021

Sirküler No : 2021 / 236

DEĞERSİZ, ŞÜPHELİ VE VAZGEÇİLEN ALACAKLAR

I- GİRİŞ

Ticari ve zirai işletmeler günümüz ekonomik koşullarında tutunabilmek, sektördeki benzer işletmelerle rekabet edebilmek ve pazar payını kaybetmemek adına vadeli olarak mal satmakta/hizmet vermektedirler. Vergi sistemimize göre ticari ve zirai kazançlarda tahakkuk esası benimsenmiştir. Tahakkuk esasının gereği olarak, henüz tahsil edilmeyen alacaklar da vergi matrahına dahil edilmektedir. Ancak işletmeler, bu alacakların tahsilinin şüpheli hale gelmesi veya imkânsız olması durumunda kar elde etmedikleri hatta zarara uğradıkları faaliyetleri neticesinde vergi yüküne maruz kalacaklardır. Bu hususta kanun koyucu belli şartların varlığı halinde, tahakkuk esası gereğince vergi matrahına dahil edilmiş ancak tahsili şüpheli veya imkânsız hale gelmiş alacakların vergi matrahından çıkarılarak gerçek kazanç üzerinden vergilenmesini sağlamaya çalışmıştır. Makalemizde değersiz, şüpheli ve vazgeçilen alacaklar ele alınarak bazı özellikli konulara değinilecektir.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 322, 323 ve 324. maddelerinde düzenlenmiş olan değersiz, şüpheli ve vazgeçilen alacaklar, vergi sistemimizde ticari ve zirai kazançlar için geçerli olan tahakkuk esasının bir sonucu olarak vergi mevzuatımızda yer almaktadır. Tahakkuk, gelirin mahiyet ve tutar itibari ile kesinleşmesi olarak kabul edilmektedir. Ticari ve zirai işletmeler gerek iktisadi faaliyetlerini sürdürebilmek gerekse de sektördeki benzer firmalarla rekabet edebilmek için vadeli mal satmakta, hizmet vermektedirler. Vergi sistemimize göre, ticari ve zirai kazanç sahipleri vadeli olarak sattıkları mal veya hizmet bedellerini de hasılatla intikal ettirerek vergi matrahına dahil etmektedirler. Henüz tahsil edilmemiş ancak tahakkuk esası gereğince vergi matrahına dahil edilmiş olan alacakların tahsilinin şüpheli hatta imkânsız hale gelmesi durumunda, işletmelerin kar elde etmedikleri ya da zararla sonuçlanan faaliyetleri nedeniyle vergi yüküne katlanma zorunluluğu söz konusu olacaktır.

Vergi Usul Kanunu'nun 322, 323 ve 324. maddelerinde değersiz, şüpheli ve vazgeçilen alacaklar düzenlenmiştir. Kanun koyucu, işletmelerin tahakkuk esası gereğince vergi matrahına dahil ettiği ancak tahsili imkânsız ya da şüpheli hale gelen alacaklarının belli şartların varlığı halinde vergi matrahından çıkarılarak gerçek kazanç üzerinden vergilenmesini, böylelikle mağduriyetinin önüne geçilmesini sağlamıştır.

II- DEĞERSİZ ALACAKLAR

Değersiz alacaklar, Vergi Usul Kanunu'nun 322. maddesinde düzenlenmiştir. Vergi Usul Kanunu'nun 322. maddesi uyarınca;

- *Kazai bir hükme,*

- *Veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan alacaklar,*

değersiz alacak olarak kabul edilir. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet değerleriyle zarara geçirilerek yok edilirler. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler.

A- DEĞERSİZ ALACAK İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

1- Alacak, Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdamesi ile İlgili Olmalıdır.

Alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması, değersiz alacağın varlığından söz edebilmek için öncelikli şartlardan biridir. Söz konusu alacak ile işletmenin elde etmeyi düşündüğü ticari veya zirai kazanç arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır. Dolayısıyla işletmenin işleri ile ilgili olmayan şahsi alacakların ve hatır senetleri gibi alacakların değersiz alacak olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Değersiz alacak olarak kabul edilecek bir alacağın daha önceden hâsılatı intikal ettirilerek

,vergi matrahına dâhil edilmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle hâsılat hesaplarına intikal etmemiş bir alacak değersiz alacak olarak kabul edilerek zarar yazılamaz.

2- Tahsil İmkânsızlığı Yargı Kararı veya Kanaat Verici Bir Belge ile İspat Edilmelidir

Vergi Usul Kanunu'nun 322. maddesine göre kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline imkân kalmayan alacaklar değersiz alacaklardır. Kazai bir hüküm ile ifade edilmek istenen husus, alacağın tahsilinin mümkün olmadığını gösteren bir yargı kararıdır. Mahkeme kararında alacağın tahsilinin imkânsız hale geldiği tespit edilmiş olmalıdır. Kanaat verici vesikanın tanımı Vergi Usul Kanunu'nda yapılmamıştır. Ancak alacağın değersiz alacak olarak kabul edilebilmesi için, kullanılacak belgenin hukuken geçerli, gerçek durumu gösteren bir belge olması gerektiği de aşîkârdır.

Aşağıda yer alan belgeler kanaat verici vesikaya örnek olarak gösterilebilir:

- Borçlunun ölümü ve mirasçılarının bulunmadığını kanıtlayan resmi belgeler,
- Borçlunun herhangi bir mal varlığı bırakmadan ölümü veya borçlu hakkında verilen gaiplik kararı ile mirasçılarının da mirası reddettiklerine dair sulh hukuk mahkemesince verilmiş reddi miras kararı,
- Borçlunun, alacaklı tarafından açılan davayı kazandığına dair, mahkeme kararı,
- Alacaktan vazgeçildiğine dair mahkeme huzurunda düzenlenmiş belgeler,
- Alacaktan vazgeçildiğine dair konkordato anlaşmaları,
- Alacaktan vazgeçildiğini gösteren belgeler (Alacaklının tek taraflı irade beyanı ile almaktan vazgeçtiği alacaklar, değersiz alacak olarak nitelendirilemez),
- Borçlunun ülkeyi dönmek üzere terk ettiğini gösteren gazete haberleri ve bunu doğrulayan resmi belgeler,
- Borçlunun yabancı bir ülkeye kaçma veya sığınma talebine ilişkin belgeler ile haczi kabil malı olmadığını gösteren belgeler,
- Borçlunun dolandırıcılıktan mahkûm olması ve herhangi bir mal varlığı bulunmadığını belgeleyen resmi evrak ve belgeler,

B- DEĞERSİZ ALACAKLARLA İLGİLİ ÖZEL DURUMLAR

1- Borçlunun İflası ve Aciz Vesikası

Aciz vesikasının yasal tanımı İİK'da şu şekilde yapılmıştır; *“haczedilen malların paraya çevrilmesi sonucunda, alacağı tamamen ödenmeyen alacaklıya (ve bir sureti de borçluya)icra memuru tarafından verilen ve takip konusu alacağın ödenmemiş olan miktarını belirten bir belgedir.”*

İflas kararı, iflas eden gerçek veya tüzel kişiden alacaklı olanların tüm alacaklarını değersiz hale getirmez. Öncelikle iflas açılır, alacaklılar iflas masasına başvurur ve varsa müflisin mevcutları paraya çevrilir. Yapılan dağıtım sonucunda alacaklıların alacaklarının tamamını alamamaları durumunda icra müdürü ödenmeyen bu alacak tutarı için her bir alacaklıya aciz vesikası verir. Aciz vesikasının verilmesi alacağı sona erdirmez, aksine bu alacak borçluya karşı kuvvetlendirilmiş bir biçimde mevcut olarak devam eder.

Bu nedenle, aciz vesikasına bağlanmış alacağın değersiz alacak olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir. Ancak aciz vesikasına bağlanmış alacağın diğer şartlara da sahip olması halinde şüpheli alacak karşılığı ayrılarak gider hesaplarına intikal ettirilmesi mümkündür.

2- Zamanaşımına Uğramış Alacaklar

Bir alacak hakkının belli bir süre içinde kullanılmaması yüzünden dava edilebilme niteliğinin kaybedilmesi biçiminde tanımlayabileceğimiz zamanaşımı, bir borcu doğuran, değiştiren, ortadan kaldıran bir olgu olmayıp, doğmuş ve var olan bir hakkın istenmesini ortadan kaldıran bir savunma mekanizmasıdır.

Zamanaşımında alacaklı açısından borç devam etmekte ancak talep edilemeyen bir alacak haline gelmektedir. Bu bakımdan zamanaşımı, borcu eksik borç haline getirmektedir.

Konu ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığınca verilen bir özelgede “**...Borçlar Kanunu’nun 133. madde hükmü gereğince, zamanaşımı süreleri kanunda sayılan bazı hallerde her işlemle kesilir, süre kesilme tarihinden itibaren ilk baştan tekrar başlar. Buna göre borçlu borcu ikrar ederse, faiz mahsuba sayılmak üzere ödeme, rehin veya kefil verirse yahut alacaklı mahkemeye dava açarsa veya icraya verirse, mahkeme ve icra dairesinin her usulü işleminde bu süre kesilir, tekrar baştan başlar. Bu durumda alacağın zamanaşımına uğraması ancak alacaklının borçluyu ısrarla takip etmemesi neticesinde mümkün olabilecektir. Bu nedenle ısrarla takip edilmeyen alacakların zamanaşımına uğraması halinde bunların değersiz alacak olarak kaydı mümkün değildir.**” denilerek zamanaşımına uğramış bir alacağın değersiz alacak kabul edilerek gider kaydedilemeyeceği belirtilmiştir.

3- Konkordato

Konkordato, herhangi bir nedenle işleri bozulmuş, ödeme gücünü belli ölçüde kaybederek mali durumu kötüleşmiş iyi niyetli ve dürüst borçluları koruma amacını taşıyan İcra İflas Kanunu’nda düzenlenmiş bir müessesedir. Konkordato ile ödeme güçlüğü içinde bulunan borçlu alacaklılar ile anlaşmak suretiyle ve ticaret mahkemesinin de tasdiki ile borcundan kısmen kurtulur. İmtiyazsız alacaklılar borçlunun borçlarının belirli bir yüzdesinden feragat eder ve borçlu da, borçlarının konkordato sözleşmesinde kabul edilen kısmını ödeyerek borçlarının tamamından kurtulabilir. Konkordatoda alacaklının tahsilinden feragat ettiği alacaklar, alacaklı açısından değersiz alacak olarak kabul edilir.

4- Yurtdışı Alacakların Durumu

Değersiz alacaklar 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 322. maddesinde düzenlenmiş ancak yurtdışındaki borçlulardan tahsil edilemeyen alacaklar için herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Aynı kanunun 3. maddesindeki “**Vergi kanunları lafzı ve ruhu ile hüküm ifade eder. Lafzın açık olmadığı hallerde vergi kanunlarının hükümleri, konuluştaki maksat, hükümlerin kanunun yapısındaki yeri ve diğer maddelerle olan bağlantısı göz önünde tutularak uygulanır.**” hükmünden hareketle kanun koyucunun değersiz alacakları düzenleme maksadının alacağın tahsil edememiş ancak aynı zamanda hasılat hesaplarına kaydedip vergisel yükümlülük altına girmiş mükelleflerin iki kez mağdur edilmemesidir. Bir alacağın değersiz alacak olarak kabul edilebilmesi için yurtiçi ya da yurtdışından kaynaklı olup olmadığının bir önemi bulunmamaktadır. Kanunda belirtilen şartların varlığı halinde yurtdışı alacaklar da değersiz alacak kabul edilip zarar yazılabilecektir. Konu ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı’nın verdiği bir özelgede “**Söz konusu alacağın değersiz alacak olarak dikkate alınabilmesi için, ilgili ülke yasalarına uygun olarak takip edilmesi neticesinde alacağınızın tahsiline imkân kalmadığı hususunun yine bu ülke mevzuatına göre tevsiki gerekmektedir. Aksi halde bu alacağın değersiz alacak olarak hesaplarınıza intikal ettirilmesi ve zarar olarak kayıtlarınıza alınmasına imkân bulunmamaktadır. Ayrıca, alacağın değersiz hale geldiği yıl hesaplarına zarar olarak yazılması gerekmekte olup, ilgili olduğu yılda zarar yazılmayan alacağın sonraki yıllarda dikkate alınması da mümkün değildir.**” denilerek tahsil edilemeyen ve gerekli şartları da sağlayan yurtdışı alacakların da değersiz alacak olarak kabul edilip zarar yazılabileceği şeklinde görüş bildirilmiştir.

III- ŞÜPHELİ ALACAKLAR

Şüpheli alacaklar, Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu madde hükmüne göre;

“Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

- Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar,

- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar şüpheli alacak sayılır. Şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder. Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir.”

A- ŞÜPHELİ ALACAK İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

1- Alacak Ticari Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesi ile İlgili Olmalıdır

Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesine göre, alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilebilmesi için ilk koşul, alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesiyle ilgili olmasıdır. Buna göre, tahsili şüpheli hale gelen alacak ile ticari ve zirai kazanç arasında bir illiyet bağının bulunması gerekmektedir. İşletmenin esas faaliyeti dışında, kayıtlara hâsılat olarak intikal etmeyen veya daha önce karın oluşmasında etkisi olmamış alacakların tahsili şüpheli hale gelse dahi söz konusu alacakların şüpheli alacak olarak değerlendirilmesi ve karşılık ayrılması mümkün değildir. Bu nedenle ticari bir ilişki söz konusu olmaksızın üçüncü kişiler lehine verilen teminat veya kefaletlerden kaynaklanan alacakların şüpheli hale gelmesi durumunda söz konusu alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir.

2- Bilanço Esasında Defter Tutulmalıdır.

VUK'un 323. maddesinde şüpheli alacakların gider yazılabilmesi için **“pasifte karşılık ayrılması”** şartı yer almaktadır. Bu nedenle şüpheli alacak karşılığı ayırmak suretiyle gider yazabilecek mükelleflerin muhasebesini karşılık ayırmaya elverişli olarak tutmaları gerekmektedir. Dolayısıyla sadece bilanço esasına göre defter tutan mükellefler şüpheli alacak karşılığı ayırabileceklerdir. İşletme hesabı esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç sahiplerinin alacakları için karşılık ayırmaları veya karşılık niteliğinde olabilecek şekilde diğer giderler arasında da kaydetmeleri mümkün değildir.

3- Alacak Teminatsız Olmalıdır

Bir alacağın şüpheli alacak olarak kabul edilebilmesi ve karşılık ayrılabilmesi için alacağın teminatsız olması gerekmektedir. Zira VUK'un 323. maddesinde yer alan **“teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder”** hükmü ile alacakla ilgili olarak teminat bulunmakta ise şüpheli alacak karşılığının teminatsız olan kısım için ayrılabilceği belirtilmiştir.

4- Alacak Dava veya İcra Safhasında Olmalıdır

Bir alacağın şüpheli alacak haline gelebilmesi için dava açılması veya icra safhasında olması ve bu hususların da mahkeme ilamı ve diğer belgeler ile kanıtlanmış olması gerekmektedir. Şüpheli alacakların dava veya icra safhasında olma kriterini sağlaması için mahkemeye dava açmaya ilişkin veya icraya takibe ilişkin dilekçenin verilmesi yeterlidir. Ancak burada önemle üzerinde durulması gereken nokta, dava için sadece şekli bir müracaatın yapılması, alacağın şüpheli sayılması için yeterli olmayacağıdır. Her ne kadar mahkemeye alacakla ilgili dava dilekçesinin verilmiş olması ve icra dairesine takip dilekçesinin verilmiş olması, alacağın dava veya icra safhasına intikal ettiğini gösterse de gerek mahkemeye gerek icraya yapılan başvuruların ciddi olarak takip edilmesi gerekmektedir.

5- Alacak Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Olmalıdır

Vergi Usul Kanunu'nun 323/2. maddesinde bir alacağın şüpheli sayılarak karşılık ayrılabilmesinin bir diğer şartı belirtilmiştir. Bu bende göre karşılık ayrılabilmesi için, burada belirtilen iki şartın birlikte gerçekleşmesi gerekir. Diğer bir ifade ile söz konusu alacağın hem yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş olması hem de bu alacağın dava ve icra takibine değmeyecek derecede 'küçük alacak' olması gerekmektedir. Kanunda icra takibine değmeyecek derecede küçük alacağın nasıl tespit edileceğine dair bir belirleme yer almamaktadır. Ancak 284 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği'nde; ***“dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların belirlenmesinde her bir kişi veya kurum itibarıyla alacağın takibi için yapılması gereken avukatlık ücreti, noter ve posta masrafı, yargı harcı gibi giderlerin toplamının dikkate alınması gerektiği”*** hükmüne yer verilmiştir. Buna göre dava edilmesi düşünülen alacak için avukatlık ücreti, yargı harcı, notere yapılacak ödemeler ve posta masraflarının tahmini toplamı ile alacak tutarı kıyaslanarak, tahmin edilen harcamaların alacaktan büyük olması durumunda, söz konusu alacak için protesto çekilerek veya yazı ile bir defadan fazla istenerek şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

B- ŞÜPHELİ ALACAKLARLA İLGİLİ ÖZEL DURUMLAR

1- Şüpheli Alacak Karşılığı Ayırma Dönemi

Mükellefler şüpheli alacak karşılığı ayırmakta serbesttirler. Zira VUK'un 323. maddesinde ***“şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir”*** hükmü gereği şüpheli alacak karşılığının ayrılması mükellefin ihtiyarına bırakılmıştır. Bu durumda şüpheli hale geldiğinde karşılık ayrılmayan bir alacak için mükellefin tercihini ***“karşılık ayırmama”*** şeklinde kullandığı, dolayısıyla izleyen yıllarda da karşılık ayrılamayacağı şeklinde yorumlanmaktadır. Dönemsellik ilkesi gereği de durum böyledir. Konu ile ilgili Danıştay; ***“Şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir”*** şeklinde yer alan hükmün, yükümlülerin diledikleri yılda şüpheli alacak karşılığı ayırabilecekleri biçiminde değil, alacağın şüpheli hale geldiği yılda karşılık ayırabilecekleri ya da alacağın değersiz hale geldiği yılda zarara atabilecekleri biçiminde anlaşılması gerekmektedir. Zira şüpheli alacak karşılığı ayırma ve dolayısıyla bunu yıl kazancından düşme tarihinin yükümlülerin ihtiyarına bırakılmasının, onların en çok kâr sağladıkları yılda şüpheli alacak karşılığı ayırma yoluna iteceği, bunun ise yasa koyucunun amacına aykırı düşeceği açıktır.” şeklinde karar vermiştir. Bu konuda Gelir İdaresi Başkanlığı'nın görüşü de şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmayan alacak için izleyen dönemlerde karşılık ayrılamayacağı yönündedir.

2- Tahsil Edilemeyen Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi

Tahsili şüpheli hale gelen katma değer vergisi için karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususu 334 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği'nin yayınlanmasına kadar uzun süre tartışma konusu olmuş bir konudur. Söz konusu tebliğ ile tahsili şüpheli hale gelen katma değer vergisi için de şüpheli alacak karşılığı ayrılabilirliği açıklanarak tartışma sona erdirilmiştir. 334 no.lu Tebliğ'de ***“Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır. Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır.”*** denilerek tahsili şüpheli hale gelen KDV için de karşılık ayrılabilirliği belirtilmiştir.

Özel Tüketim Vergisi açısından konuyu ele alacak olursak, Maliye Bakanlığı'nın KDV ile ÖTV arasındaki görüşlerinin çeliştiği görülecektir. Zira Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından, ÖTV'ye tabi satışları üzerinden hesaplanan ve beyan edilen, ancak daha sonra tahsili şüpheli hale gelen ÖTV'nin vergisel boyutları hakkında görüş isteyen bir mükellefe verilen Özelge'de; **"... Buna göre, özel tüketim vergisi ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal tesliminden kaynaklanan bir alacak olmakla beraber hasılat olarak kayıtlara alınmamaktadır. Bu itibarla, hasılat kaydedilmeyen özel tüketim vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılması da mümkün değildir."** açıklamalarına yer verilmiştir. Kanımızca, daha evvel hasılat hesaplarına intikal ettirilmemiş ve dönem kazancının oluşumunu etkilememiş olan KDV ve ÖTV'den kaynaklanan alacakların, şüpheli alacak karşılığı ayrılmak suretiyle gider yazılması mümkün değildir. 334 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nde yapılan açıklamalar maddenin getiriliş amacına ters düşmektedir. Mahiyet itibarıyla hiçbir farkı bulunmayan iki vergiden birinden doğan alacaklar için karşılık ayrılabilceği, diğeri için ayrılamayacağı yönündeki açıklamalar çelişki oluşturmaktadır. Maliye

Bakanlığı'nın ya kanunun amacına uygun şekilde her iki vergi içinde karşılık ayrılmasına imkân bulunmadığı yönünde bir düzenleme yapması, ya da tutarlı olmak adına tahsili şüpheli hale gelen ÖTV alacakları için de karşılık ayrılmasının mümkün olduğunu açıklaması yerinde olacaktır.

3- Kamu Kurumlarından Olan Alacaklar

VUK'un 323. maddesinde şüpheli alacaklar düzenlenirken vadesinde tahsil edilemeyen ve tahsili şüpheli hale gelen alacakların borçlusunun kimliği hakkında bir düzenleme yapılmamıştır. Haliyle bu hususta, kamu kurumlarından olan alacakların şüpheli hale gelmesi dolayısıyla karşılık ayrılıp ayrılamayacağı yönünde iki zıt görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki; kamu idare ve müesseselerinden olan alacaklar için karşılık ayrılamayacağı, karşılık ayırmada temel unsurun husulü beklenen bir zararın varlığı olduğu, kamu idare ve müesseselerinden olan alacağın tahsil edilemeyip bu yüzden zarara maruz kalınmasının söz konusu olamayacağı ve alacağın bir ihtimalle çok ileriki tarihlerde tahsil edilecek olmasının karşılık ayırma nedeni olarak düşünülemeyeceğidir. İkinci görüşe göre ise borçlunun kamu kurumu olmasının şüpheli alacak karşılığı ayrılmasına mani olmadığını, maddede yer alan diğer şartların varlığı halinde kamu kurumlarından olan alacaklar için de şüpheli alacak karşılığı ayrılabilceği yönündedir. Konuya ilişkin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın verdiği bir Özelge'de ise, **"Şüpheli alacak karşılığı ayrılmasındaki temel unsur oluşması beklenen bir zararın varlığıdır. Kamu idare ve müesseselerinden kaynaklanan bir alacağın zamanında tahsil edilememesi durumunda, bu alacağın tahsilinin imkânsız hale geldiği düşünülerek ya da tahsili mümkün olamayacağı kanaati ile dönemsellik ilkesi gereği söz konusu alacakların şüpheli alacak olarak değerlendirilip karşılık ayrılması kamu idare ve müesseselerinin borçlarını ödememesi düşünülemeyeceğinden söz konusu olamaz. Yukarıda yer alan hüküm ve açıklamalara göre, şirketinizin kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacakları için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir."** denilmektedir.

4- Verilen Avanslar

Gerek ticari mal alımı için gerekse de duran varlık alımı için verilen avanslarda şüpheli alacak karşılığı ayrılıp ayrılmayacağı tartışmalı bir konu olup, bu hususta iki farklı görüş bulunmaktadır.

Bu görüşlerin ilkinde, mal alımı veya hizmet ifası için verilen avansın verildiği tarih itibarıyla bir mal teslimi veya hizmet ifası taahhüdü oluşmuş olmasına rağmen, söz konusu taahhüdün yerine getirilememesi durumunda, verilmiş olan avansın geri alınamaması nedeniyle şüpheli alacak karşılığı ayırmak mümkün değildir. Zira söz konusu avansın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olması dolayısıyla daha önce hâsılat olarak kaydedilmiş olması gerekmektedir. Nitekim Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinde değişiklik yapan 30.12.1980 tarih ve 2365 sayılı Kanun'un gerekçesinde, **"karşılık ayrılmak suretiyle, zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olması, diğer bir deyişle alacağın daha önce hâsılat hesaplarına intikal ettirilmiş"**

bulunması gerektiği” belirtilmiştir.

İkinci görüşe göre ise, verilen avans ticari veya zirai kazancın elde edilmesi amacıyla verilmiş bir tutar olduğundan taahhüdün yerine getirilememesi ve geri de alınamaması halinde verilen avansların şüpheli alacak karşılığı ayrılmak suretiyle gider yazılabileceğidir. Zira VUK’un 323. maddesindeki “... **Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla...**” ifadesi bu görüşü savunanların dayanağını oluşturmaktadır.

Gelir İdaresi Başkanlığı da verdiği bir özalgede ikinci görüşü benimsediğini göstermiştir. Şöyle ki Gelir İdaresi Başkanlığı verdiği bir özalgede “...ileride teslim alınacak bir hizmet için sipariş avansı niteliğindeki ödemelerin ticari faaliyetin devamı için yapılması ve bu tür ödemelerin Kanunun 323. maddesinde belirtilen şartları haiz olması halinde, bu ödemelerin tahsil edilemediği durumlarda karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır.” şeklinde bir görüşte bulunmuştur.

Kanımızca, karşılık ayırmak suretiyle gider yazılacak alacağın, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olması, diğer bir deyişle alacağın daha önce hâsılat hesaplarına intikal ettirilmesi gerektiği yönündedir. Zira önceki bir tarihte hâsılat olarak hesaplara intikal ettirilmeyen bir alacağı gider yazmak vergi matrahını aşındırma gibi bir sonucu doğuracaktır ki bu da verginin konulma amacı ile çelişecektir.

IV- VAZGEÇİLEN ALACAKLAR

Vazgeçilen alacaklar, Vergi Usul Kanunu’nun 324. maddesinde düzenlenmiştir. Vergi Usul Kanunu’nun 324. maddesinde; “**konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde kâr hesabına naklolunur.**” hükmüne yer verilmiştir. Görüleceği üzere borçlu açısından vazgeçilen alacaklar, alacaklı için değersiz alacak hükmündedir. Zira VUK’un 324. maddesinde “**konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar**” olarak tanımlanan alacaklar, konkordato veya sulh anlaşmasının dayandığı belgelerin “kanaat verici vesika” olmaları nedeniyle VUK’un 322. maddesine göre değersiz alacak hükmündedir.

Vazgeçilen alacakların vergisel boyutlarına değinecek olursak, alacaklılarca tahsilinden vazgeçilen alacağın bu kısmı borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır ve bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararlar itfa olunmadığı takdirde kâr hesabına nakledilir. Vazgeçilen alacakların borçlu yönünden kâra alınması bakımından bekleme süresi, normal olarak üç yıl olmakla birlikte, daha önce işin terki, ölüm, kurumlarda devir hallerinde, ölüm veya devir tarihinde üç yıllık süreye bakılmaksızın ölüm veya devir tarihinde kâra intikal ettirilir.

A- VAZGEÇİLEN ALACAK İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

1- Konkordato Yoluyla Alacaktan Vazgeçilmesi Gerekmemektedir

Konkordato, dürüst bir borçlunun, alacaklıların (en az üçte iki) çoğunluğu ile yaptığı ve ticaret mahkemesinin tasdiki ile hüküm ifade eden bir anlaşmadır. Alacaklılar borçluya karşı alacaklarının belli bir yüzdesinden feragat ederek borçlu da borçlarının konkordatoda kabul edilen kısmını ödemekle, borçlarının tamamından kurtulabilmektedir.

2- Sulh Yoluyla Alacaktan Vazgeçilmesi Gerekmemektedir

Sulh yolu konkordatodan farklı olarak, belli kanuni prosedürleri içermemektedir. Sulh bir anlaşma olup, kanunda herhangi bir şekle tabi olup olmadığı konusunda bir açıklık yoktur. Ancak 284 sıra nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile sulh anlaşmasının notere tasdik ettirilmesi veya noter huzurunda düzenlenmesi zorunluluğu getirilmiştir.

V- SONUÇ

Bu çalışmamızda VUK'da yer alan **“değersiz alacaklar”**, **“şüpheli alacaklar”** ve **“vazgeçilen alacaklar”** müesseseleri açıklanmıştır. Vadeli satışların yaygın olduğu bir ekonomide, tahsilatta bazı sorunlarla karşılaşılması kaçınılmazdır. Bilindiği üzere, Gelir Vergisi Kanunu'nda ticari ve zirai kazançların tespitinde tahakkuk esası benimsenmiştir. Bu bağlamda, vadeli olarak yapılan satışlar, tahsilatı beklenmeden satışın yapıldığı dönemde gelir olarak dikkate alınmakta ve mükellefler vergi yükümlülüğü altına girmektedirler.

Ancak tahsilat gerçekleşmediğinde ya da şüpheli hale geldiğinde, mükellefler V.U.K.'un 323. maddesine göre karşılık ayırmak suretiyle tahsil edemedikleri kazancın vergisini ödemekten kurtulmaktadırlar. Böylece vergide gerçek kazancın vergilendirilmesi ilkesine göre hareket edilmiş olmakta ve vergilemede adalet ilkesi de sağlanmış olmaktadır. Alacaklı açısından daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş alacaklardan tahsili imkânsız hale gelenler ise bu mahiyeti kazandıkları tarihte V.U.K.'un 322. maddesine göre değersiz alacak sayılmakta ve zararlar yok edilmektedirler. Vazgeçilen alacaklarda ise, alacaklar borçlunun defterinde özel bir karşılık hesabına alınmakta ve alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlamak üzere, üçüncü yılsonuna kadar zararlar itfa edilmektedir. Zararlar itfa edilemeyen kısım ise kâr hesabına aktarılır.

